

ACȚIUNI DE REZISTENȚĂ ALE ȚĂRĂNIMII VÎLCENE ÎMPOTRIVA EXPLOATĂRII CLERICALE ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA

CORNELIU TAMAȘ

Raporturile de dependență dintre stăpîni și locuitorii domeniului feudal au constituit izvorul protestelor și al luptei îndîrjite a țărănimii vîlcene pentru pămînt și libertate în tot cursul veacului.

Istoria secolului al XVIII-lea este dominată pe de o parte de lupta țărănimii împotriva stăpînilor de moșii și a statului, luptă a cărei formă principală era fuga în masă, și pe de altă parte încercările stăpînirii de a menține dominația exploatărilor prin reforme sociale și mai ales reglementarea clăcii. Obținerea de profituri cît mai mari de către mănăstire se face în primul rînd prin mărirea obligațiilor de pe moșiile clericale, trecîndu-se de mai multe ori peste îndatoririle „cele legiuite”. Abuzurile nenumărate ale egumenilor apar în foarte multe documente din această perioadă. Mănăstirea Horezu, obligă în 1746 pe locuitorii din Horezu, să clăcuiască „mai mult decît iaste porunca”.¹

Stareța mănăstirii Dintr-un lemn „încarcă la dijmă și clacă”² pe sătenii din Frințești, jud. Vîlcea, care se plîng domnului și pentru faptul că le ia suhat de capră cîte 12 bani și 2 care de fîn din 10³.

Față de numeroasele abuzuri săvîrșite de către stăpînii feudali și, pentru a preîntîmpina generalizarea nemulțumirilor și transformarea lor în forme violente determină domnia să ia o serie de măsuri.

Alexandru Ispilanti poruncește la 12 iulie 1781 să se perceapă de la locuitori dijma la timp „fără să se aleagă numai fruntea”⁴; ispravnicilor de județe le revenea sarcina de a veghea la executarea întocmai a acestei hotărîri.

Ca metode abuzive folosite de către egumeni pentru înfrîngerea împotrivirilor locuitorilor de pe domeniu se folosea de confiscarea viteilor, a uneltelor și pămîntului.

Abuzuri făcea și egumenul mănăstirii Cozia, ca cele împotriva țăranilor din Jiblea, care se plîng că „li s-au luat locul lor de hrană”, „le vînd fînul, mai scump decît e obiceiul, le închid vitele și le-au luat țevile și le-au ținut pînă s-au prăpădit prunele”⁵. Egumenul se poartă în același mod și cu locuitorii din Călimănești.⁶

La Bogdănești, 2 mori ale locuitorilor au „fost tăiate” din porunca egumenului mănăstirii Arnăuța.⁷ Mănăstirea Hurez obligă pe locuitorii

de pe domeniul ei să clăcuiască mai mult decît este porunca domnească.⁸

Mănăstirea Bistrița pune pe țărani din Costești să efectueze clacă în locuri îndepărtate, „peste al doilea și al treilea hotar”⁹. Mai multă dijmă decît cea legiuită cerea mănăstirea Dintr-un lemn.¹⁰

Acolo unde rezistența țăranilor se arată cu consecvență stăpînul nu-și mai poate opune întreaga autoritate. Se ajunge ca însuși voevodul Ștefan Cantacuzino să ceară mănăstirii Arnota „să nu-i prea supere cu lucru” pe locuitorii din Dobriceni.¹¹

Episcopul Filaret al Rîmnicului sfătuiește pe egumenul de la Bistrița în legătură cu obligațiile grele impuse locuitorilor din Costești, să renunțe la unele pretenții, „ca să nu se rupă așa, întinzînd-o prea mult”.¹²

În afară de plîngerile adresate autorităților locale și centrale, ca mijloc legal de luptă al locuitorilor dependenți, împotriva abuzurilor și silniciilor trebuiesc considerate și procesele civile, prin chemarea egumenilor în fața instanțelor judiciare pînă la forul suprem — divanul domnesc. În cele mai multe cazuri se acordă cîștig de cauză mănăstirilor, țăranii amînînd rezolvarea fie la schimbarea domnului, fie la crearea unei situații favorabile lor. Folosirea abuzivă a redeschiderii proceselor de către părți, ducea implicit la crearea unei nesiguranțe în ceea ce privește dreptul de proprietate asupra domeniului, amînarea obligațiilor feudale pînă la soluționarea cazurilor creînd animozități în relațiile de producție.

Moșia Vaideeni, proprietatea mănăstirii Bistrița a fost cumpărată de către Matei Basarab și dată prin actul din 16 martie 1638 acestei mănăstiri, cerînd Tismanei jumătate din satul cu același nume.¹³ În anul 1640, odată cu reîntoarcerea în țară a unui număr de 14 familii — nemulțumiți că au găsit satul închinat mănăstirii Bistrița — caută dreptatea domnească. Matei Basarab îi consideră „niște oameni răi” care „umblă cu înșelăciune ca să scape de vecinie”. În act se menționează că reclamanții „au fost fugiți mai înainte de a se vinde sătenii, frații lor de moșie, ca niște oameni răi și fugari peste munți în țara ungurească și au lăsat toate dajdiile în spinarea sătenilor”.¹⁴

Nemulțumiți de „mare nedreptate” făcută de divan, locuitorii încep seria proceselor, care vor dura aproape două secole.

În 1662, Grigore Ghica reîntărește dependența satelor și a rumânilor din Vaideeni și Cîndoi față de mănăstirea Bistrița. Rumîni din cătunul Florești, parte componentă a Vaideenilor, această denumire nefiind specificată în hrisovul lui Matei Basarab se considerau oameni liberi și au trecut la vînzarea părții lor de moșie, vîtafului din Rîmești, Nedelcu Socol.¹⁵ Mănăstirea acționează prompt și Radu Leon Voievod îi acordă dreptul de a stăpîni și cătunul Florești. Cumpărătorul este silit să renunțe la proprietate urmînd să-și „caute banii la rumâni”.¹⁶ Constantin Brîncoveanu caută să rezolve definitiv acest litigiu, arătînd că „Floreștii au fost tot într-un hotar cu Vaideeni și Cîndoi și n-au mai avut treabă rumânii să o mai vînză că o vînduse lui Matei Basarab”.¹⁷

În 1720, se ridică din nou satul „Vaideeni și Cîndoi cu pîră și gl-ceavă”, împotriva egumenului Ștefan al mănăstirii, la divanul Craiovei ;

în urma judecății ei sînt considerați ca „rămăși după lege și dreptate să fie rumâni”.¹⁸

Administrația din Craiova judecă la 17 iunie 1734 pricina dintre rumânii din Vaideeni și egumenul Climent al mănăstirii. O delegație formată din Tănăsie, Radu și Manasie din partea locuitorilor, au susținut că ei „nu sînt rumâni... ci oameni slobozi”. Judecata a considerat că sătenii s-au sculat cu pîră și gîlceavă „umblă rău fără nici o dreptate și sînt de fapt rumâni ai mănăstirii”.¹⁹ Se ajunge la o încordare a relațiilor cu mănăstirea care prin egumen este nevoită să recunoască la 12 ianuarie 1746 c.ă „de acest rumân, mănăstirea nu are nici un folos” cerînd aprobarea domniei să li se acorde dreptul de a se răscumpăra.²⁰

Constantin Mavrocordat găsind că „sînt oameni săraci, și de nu vor putea ei să dea bani... vor rămîne iarăși robi mănăstirii”, hotărăște de a-i răscumpăra pe rumâni cu bani din visteria domnească „numai capetele, iar nu și moșiile”, care au rămas în stăpînirea mănăstirii.²¹ Cu toate aceste mențiuni, din documente reiese clar, că, sătenii care se considerau și înainte proprietari de drept ai moșiei socoteau și acum „că iaste moșia lor” neîngăduind amestecul egumenului²² și nici încercarea acestuia de a aduce pe locuitorii din Costești ca să muncească pe acest domeniu.²³

Este necesară de foarte multe ori intervenția organelor de reprimare pentru liniștirea spiritelor în această localitate. Procesele continuă și în secolul al XIX-lea.

Satul Bogdănești Vîlcea, care a fost donat la 17 aprilie 1637 de Matei Basarab, ctitoriei sale Arnota²⁴ poartă o serie de procese cu mănăstirea, care au dus la răscumpărarea rumânilor cu bani din visteria domnească. Prin actul din 10 ianuarie 1746, Constantin Mavrocordat eliberează pe rumânii din Bogdănești, numai „cu capetele lor”. Aceasta duce la continuarea conflictelor dintre țărani și mănăstire, pentru dobîndirea pămîntului intrat în stăpînirea monahală. Semnificativ este documentul din 3 februarie 1747, în care egumenul de la Arnota reclamează domnitorului Constantin Mavrocordat că, după eliberarea rumânilor din Bogdănești, răscumpărați cu bani din visterie, doi „judeci”... Gheorghe și Mihăilă Ciocan, împreună cu foștii rumâni, au luat moșia, jumătate²⁵, în ciuda protestelor starețului. Spiritul de împotrivire se menține în ciuda tuturor poruncilor și a măsurilor luate de domn și de ispravnici, căpătînd forme de manifestare tot mai categorice.

Numeroase procese au avut și locuitorii din Costești—Vîlcea cu mănăstirea Bistrița și cei din Dobriceni cu mănăstirea Arnota.

1. *Refuzul de executarea lucrului* a fost unul din mijloacele de împotrivire ale locuitorilor împotriva stăpînului feudal. De aici o serie de porunci domnești adresate sătenilor de pe moșiile mănăstirești pentru restabilirea ordinei.

Marele ban al Craiovei, Gheorghe Cantacuzino, amenință cu pedeapsă la 1 iulie 1720, pe sătenii de la Dobriceni și Bogdănești ai Arnotei, sfătuiindu-i să se supună și să asculte de egumen „la toate lucrurile sfîntei mănăstiri, să clăcuți cum ați avut obiceiul înainte la coasă, la secere și la altele.”²⁶

Cu toate poruncile anterioare, Administrația Olteniei din nou revine la 20 iunie 1725, arătând locuitorilor din Dobriceni și Bogdănești, că fiind rumâni ai mănăstirii sînt obligați să asculte și să îndeplinească toate hotărîrile din contră „nici un feliu de ascultare nu dați egumenului pentru cele ce sînt lucrurile sfîntei mănăstiri și vă poruncește”.²⁷

Rumânilor de la Păușești-Otăsău la poruncește: „să dați ascultare și să faceți la mănăstire tot lucru”, deoarece stareța mănăstirii Dintr-un lemn s-a plins la 13 noiembrie 1732 „că nici o ascultare nu dați”.²⁸

Interesantă pare plîngerea din 15 ianuarie 1735 a egumenului mănăstirii Bistrița, adresată Administrației Olteniei în care arată că „nici unul din satele mănăstirii nu dau nici un fel de ascultare”. Egumenul arată că pe locuitorii din satul Milostea, deși i-a bătut cu 200 de toiage „nici că au lucrat”; din cele 150 de familii din Costești „nici că mi-au lucrat în această vară preț de 20 de taleri”; 50 de familii din Furnigariul „nu mi-a lucrat preț de un ban”. Refuzul general al rumânilor de pe domeniul feudal mănăstiresc de a efectua lucru în condițiile celor 52 zile de clacă, era generat în parte și din lipsa de forță de muncă, de care trebuia să țină seama. Însăși egumenul este nevoit să recunoască în această plîngere „că eu cum le zic ceva, nu mai se laudă că vor să treacă Dunărea sau Oltul”.²⁹

Considerînd la 24 mai 1737 că locuitorii de pe domeniul mănăstirilor Bistrița și Hurez din județele Vîlcea și Gorj „au fost lăsați prea ușor cu lucru”, fiind obligați să lucreze numai 26 de zile pe an de clacă, autoritățile de la Craiova, poruncesc vornicilor de la aceste județe, ca sătenii să meargă cu carele, să încarce griul de la mănăstiri și să-l aducă la Craiova.³⁰

Marele ban al Craiovei, Constantin Dudescu, amenința satele Dobriceni și Bogdănești la 22 iulie 1748, deoarece stau împotriva și „nici lucru n-ați lucrat” că vor „fi puși aici la închisoare și de la închisoare veți plini, tot venitul mănăstirii Arnota”.³¹

Pentru săteni libertatea individuală nu poate fi disociată de stăpînirea pămîntului, în ochii lor regimul obligațiilor clăcășești impus de așezămîntul domnesc tuturor locuitorilor aflați pe moșii, dobîndea caracterul unei trăsături definitorii a condiției servile. Nesupunerea țăranilor la îndeplinirea obligațiilor feudale față de stăpînul de moșie apare în nenumărate acte din această perioadă. Marea împotrivire a țăranimii, atît libere cît și dependente, a fost refuzul executării clăcii.³²

Sătenii din Dobriceni și Bogdănești sînt povățuiți în 1720, de către marele ban Gheorghe Cantacuzino, să clăcuiască mănăstirii Arnota, după cum au avut obiceiul.³³ Nemulțumiți, țăranii refuză să presteze clacă zicînd „că dau zlot de vatră și dijmă” în timp ce egumenul susține că are „trebuință de lucru”, iar nu „zlot de vatră”.³⁴

În același an și mănăstirea Bistrița reclamă domnitorului că, locuitorii de pe moșile sale au rămas datori cu zile de clacă din timpul iernii cerînd executarea lor de către ispravnicul de Vîlcea.³⁵ Ca în anul următor (1787) să revină specificînd că „locuitorii de pe moșia dinprejurul mănăstirii nu vor să presteze claca”.³⁶

În 1790, vătaful plaiului Cozia, căpitanul Tudorică, cercetează reclamația făcută tot de egumenul de la Bistrița împotriva locuitorilor din Costești — Vîlcea „ce lucrează pe moșia Valdeei” prin care solicită

sprijinul ispravnicatului ca să-i scoată cu sila la lucru „avînd rămășițe de executat din clacă”.³⁷ Același lucru cere și starețul de la Sărăci-nești pentru locuitorii de pe moșia schitului: trimiterea unui slujitor domnesc ca „să-i scoată cu sila la clacă”.³⁸ La 24 martie 1795, egumenul de la Bistrița se plînge din nou domnului împotriva locuitorilor din satele județului Vîlcea: Băbeni, Costești, Folești, Mănăilești și Vaideei, că refuză să efectueze claca „deși au multe zile rămășițe”, ceea ce demonstrează pregnant caracterul general al nesupunerii țărănimii.³⁹

2. *Refuzul de a plăti dijma* reprezintă unul din aspectele împotrivirii exploatării feudale mănăstirești și este strîns legată de refuzul executării clăcii. În majoritatea cazurilor egumenii în calitate de conducători ai marelui domeniu feudal mănăstiresc, în plîngerile către domn, împotriva nesupunerilor locuitorilor, alături de clacă apare și dijma. Întîlnim foarte multe cazuri cînd sate întregi din mai multe județe de pe domeniul aceleiași mănăstiri refuză plata dijmei. Este necesară de cele mai multe ori, intervenția domniei prin sfaturi, porunci sau amenințări, și în unele cazuri chiar intervenția directă a forței de presiune centrală sau locală.

Ispravnicul de Vîlcea cercetează în 1761, plîngerea egumenului de la Arnota împotriva locuitorilor din Dobriceni, care nu mai dădeau dijma finului.⁴⁰ Locuitorii din Costești jud. Vîlcea au amestecat în anul 1778 produsele de pe moșia Costeasca cu cele de pe alte hotare, ceea ce duce la intervenția ispravnicului de Vîlcea, care a hotărît să dea mănăstirii Bistrița dijma din ce a făcut pe celelalte moși urmînd ca judecata domnească să hotărască asupra dreptului de moștenire în Costeasca.⁴¹ În același an, la 30 noiembrie, egumenul Bistriței este chemat de către Alexandru Ipsilanti, la divan, pentru judecată cu locuitorii din Costești care se opun de a mai da dijma.⁴²

La cercetarea făcută în 1787, în Milostea, de către ispravnicul de Vîlcea, după audierea părților s-a constatat că: mănăstirea Bistrița în loc de dijma în fin ia bani, cîte 20 de parale de car, egumenul arătînd că „sătenii s-au pus de au cosit livezile care le-au plăcut mai mult și nici clăi n-au vrut să facă”. Se hotărăște ca „sătenii să plătească în bani dijma finului din anul precedent”.⁴³ Starea de spirit a populației de pe domeniul feudal al acestei mănăstiri este reflectată și în plîngerea egumenului din 1787 adresată domniei, în care reclamă că locuitorii de pe moșiile dinprejurul moșiei printre altele „nu vor să dea dijma”⁴⁴, ca în 1790, să ceară scoaterea cu forța la muncă a locuitorilor din Costești, care lucrează pe moșia Vaideei, deoarece au asupra lor „rămășițe din dijmuri”.⁴⁵

Egumenul mănăstirii Arnota reclamă din nou domnului pe locuitorii din Dobriceni și Bogdănești în 1794, printre altele se plînge că „nu dau dijma”. Locuitorii de pe moșiile mănăstirii Bistrița din județul Vîlcea sînt reclamați domnitorului Alexandru Moruzi în 1794, de către egumen că „nu dau dijma din 10 una la fin”⁴⁷, ca în 1795 să reclame din nou pe locuitorii din Costești, pentru refuzul de a da dijma.⁴⁸

Refuzul de a plăti dijma datorată stăpînului feudal clerical putea să ducă la pedepsirea gravă a nesupușilor: bătaia la tălpi cu nuielele pînă la 300 lovituri, ducerea acestora la divanul din București în butuci, și scoaterea lor de pe moșie; pedepse menite să domolească

spiritele și să-i facă pe locuitorii moșiilor mănăstirești, mai supuși.⁴⁹

3. *Refuzul de achitare a obligațiilor bănești.* Datorită apăsării fiscale a domniei, precum și a exploatării nemiloase de către stăpînul feudal, care dispunea de puterea de muncă a unei țărârimi aservite, nivelul de viață al acestora ajunge la o sărăcie extremă. În condițiile circulației pe piață a multiplelor monede al cărui flux nu era constant, coraborat cu prețurile fixe impuse produselor agroalimentare de către monopolul turcesc, ar putea duce la obținerea de bani necesari pentru achitarea tuturor obligațiilor impuse țărârimii. Lipsa de bani se reflectă în foarte multe documente și în neputința de a achita în bani unele servituții sau chiar refuzul direct. Egumenul mănăstirii Hurez în 1792 se plînge domniei că locuitorii din Hurez refuză să achite zlotul de casă.

4. *Fuga de pe moșie*, reprezintă forma cea mai răspîdită a luptei țărârimii împotriva exploatării. Prin plecarea locuitorilor din sate pe alte moșii, în păduri, la munte sau peste graniță, moșiile mănăstirești rămîneau nu numai lipsite de brațe de muncă, ci și de inventarul agricol, care aparținea țaranului.

Redusă din punct de vedere numeric, țărâtimea, ca forță de muncă a domeniului cunoștea prea bine că fuga sau amenințarea cu fuga tempera, în cele mai multe cazuri, încercările unor egumeni abuzivi, de a introduce sau extinde rezerva seniorială, pe seama mănăstirii. Intensificarea exploatării și fiscalității ducea implicit la creșterea dirzeniei împotrivirii țărânești, la intensificarea fugii, care de multe ori au luat mari proporții. Unele interese individuale făcea ca mulți feudali să primească sau chiar să atragă pe țărâni fugiți, să se așeze pe domeniile lor. În speranța unei vieți mai bune, mulți rumâni fugeau de la un stăpîn la altul. Birul țărănilor fugiți era plătit de locuitorii rămași în sat, datorită principiului răspunderii colective ceea ce determină ca obștea să colaboreze cu autoritățile pentru urmărirea, prinderea și aducerea înapoi a celor fugiți. Veniturile domniei înregistrau pierderi mari, datorită incapacității sistemului feudal de înregistrare și perceperea taxelor.

Constantin Brîncoveanu a emis o serie de porunci autorităților locale în actele date mănăstirilor pentru căutarea rumânilor fugiți, în care se cerea acordarea sprijinului dat reprezentanților egumenilor în prinderea și aducerea înapoi a țărănilor.

O poruncă dată de același domn, pîrcălabilor din județe dată în 8 aprilie 1711, prin care li se cere de către domn, să dea „pre toți oamenii mănăstirii Govora... iar cine s-ar ispiti a nu-i dare, să fie volnic sluga domniei, să-i bage în butuci”.⁵¹

La 20 iunie 1720, de către Administrația Olteniei se cere încuviințarea să se facă schimb de fugari cu Transilvania.⁵²

Fuga rumânilor de pe moșiile mănăstirești ducea implicit la pierderea pămîntului. Putem aminti pe sătenii din Budești, ale căror părți de moșie intră în posesia mănăstirii Aninoasa, în conformitate cu hotărîrea domnească din 21 ianuarie 1736 a lui Constantin Mavrocordat.⁵³ Același egumen cere domniei să i se acorde încuviințarea ca să-și caute pe acești rumâni.⁵⁴ Domnul deleagă pe Constantin Brusis, ispravnic de Argeș, la 10 aprilie 1741 să readucă la siliștea Sălătrucu

pe plăieșii mitropoliei „spre a cislui cu toți, după cum sînt așezați în catastivul visteriei.⁵⁵ În domnia lui Mihail Racoviță din 1741—1744, numărul locuitorilor fugiți peste Dunăre ajunge la o cifră însemnată. Într-o relatare din 5 martie 1742 se spune că au fugit 10 000 de oameni din Oltenia, iar din județele de peste Olt 15 000 „de la Cerneți în jos, atît partea de dincolo de Olt, cît și cea de dincoace se pustiește. Oamenii așteaptă numai să se topească zăpada ca să fugă. Nu le-a mai rămas nici o putere”.⁵⁶

Pentru stringerea populației și redresarea economică a țării, de multe ori domnia este silită să aplice unele măsuri fiscale sau administrative de ușurare. Prin ele domnia încearcă pe de o parte să oprească emigrarea țărănimii și pe de altă parte prin repopularea satului se aducea în țară populația fugită sau noi coloniști, cărora li se acordau ușurări și mai mari. Printre măsurile esențiale, ce au determinat în parte reîntoarcerea țăranilor, se numără și actul emis de Constantin Mavrocordat, la 1 martie 1746 prin care rumânii fugari care revin la vetrele lor sînt dezrobiți.⁵⁷

O altă măsură a autorităților era și aducerea țăranilor „ce sîd risipiți prin păduri” la vetrele lor din sat. Marele ban al Craiovei Constantin Dudescu menționează în actul dat mănăstirii Bistrița la 1 septembrie 1748 că, „este poruncă domnească, ca să iasă, să șază fieșcare la siliștea lor, iar nu prin păduri dă nu are să-i nu-i mai găsească numeni”,⁵⁸ ceea ce reprezintă în sine și scopul strămutării țărănimii din aceste zone inaccesibile fiscoșului domnesc și zapciilor mănăstirii.

5. *Ocuparea moșiei mănăstirești.* Raporturile de dependență dintre stăpînii monahali și locuitorii de pe moșii, caracteristică epocii feudale, au constituit izvorul protestelor și al luptei îndîrjite pe care a dus-o țărănimea în decursul vremurilor spre aș păstra pămîntul pe care-l lucra și aș recăpăta libertatea. Intrarea cu forța și împărțirea pămîntului mănăstiresc reprezintă una din formele principale ale împotrivirii țărănimea în decursul vremurilor spre aș păstra pămîntul pe care-l acțiuni : amenințarea, împresurarea moșiei și împărțirea ei între locuitorii respectivi, forme întîlnite în nenumărate documente din această perioadă.

În 1721, rumânii mănăstirii de la Dobriceni și Bogdănești nu permit egumenului să stăpînească moșia⁵⁹, ajungîndu-se în 1745 de „s-au pus de au împărțit moșia de au făcut toți părți”.⁶⁰ Încercarea egumenului de a rezolva pașnic lucrurile, se lovește de dîrzenia rumânilor. În reclamația dată domnului, el însuși recunoaște această stare de spirit, cînd menționează „și de le zicem ceva sau la poruncim la vreun lucru, iar ei șar la noi cu gîlceavă cu mic cu mare... și pe noi nu vor să ne asculte nici cu unele”.⁶¹

Conflictul între mănăstirea Arnota și locuitorii din Bogdănești continuă și după eliberarea care s-a făcut cu banii din visterie în anul 1747, cînd judecii Gheorghe și Mihăilă Ciocan împreună cu foștii rumâni „au luat moșia jumătate”.⁶² Se ajunge în 1752, ca egumenul să reclame marelui ban al Craiovei că aceste sate după răscumpărarea din rumânie, „zic că, iaste moșia lor și zic că nu vor îngădui odată cu capul lor să stăpînească livezile și pomii mănăstirea, și vor face și

moarte"⁶³. O seamă de cuvinte de mare importanță pentru cunoașterea relațiilor dintre proprietari și țăranii dependenți au rămas înscrise în documentele vremii. În plîngerea dată, șeful obștei monahale este nevoit să recunoască incapacitatea lor de a mai putea stăpîni de fapt această moșie. Orice încercare de rezolvare a problemei se lovește de dîrzenia locuitorilor care, „după obicei, se laudă tot cu ciomagul”.⁶⁴ Hotărîrea marelui ban al Craiovei a fost aceea, ca locuitorii celor două sate să fie pedepsiți prin aplicarea unor bătaii la tălpi. S-ar părea că măsurile de represiune luate de autorități au înfrînt dorința de pămînt și libertate a celor două sate, dar peste 4 ani, egumenul Arnotei se plînge din nou domnului că „sînt 2 ani” de cînd nu mai poate să stăpînească moșia, sătenii „zicînd că sînt livezile lor”, cerînd repunerea mănăstirii în posesie.⁶⁵ Printr-o hotărîre judecătorească a banului Craiovei din 4 mai 1772, se poruncește locuitorilor din Bogdănești, care au luat în stăpînire moșia să renunțe la ea și dacă au vreun temei să se prezinte la judecată după terminarea războiului.⁶⁶

Încercarea locuitorilor din Cacova de a pune stăpînire pe moșia Episcopiei Rîmnic din hotarul Buneștilor — cu toate că s-a făcut de către marele ban Barbu Văcărescu „cercetare cu bătaia unora, cîte 60—70 toiege” — totuși, „ca niște oameni tari de cap, nici au socotit hotărîrea boierilor, nici întărirea velișilor boieri, nici au urmat luminatei porunci a mării sale vodă ci cu sila și ciomagu au stăpînit acea moșie de sînt 3 ani. Și cînd au mers oamenii Sf. Episcopii ca să caute venitul, ei toți au sărit cu împotrivire și nici de cîm n-au îngăduit să ia venitul”.⁶⁷ În 1752, se ajunge ca sătenii din Cacova să fie amenințați că vor fi aspru pedepsiți „cu tăiatul urechilor și cu datul prin tîrg ca să se învețe și alții nesupuși, judecăților și poruncilor domnești”.⁶⁸

O ridicare masivă a unui întreg sat a avut loc în anul 1790 cînd „în silhicie se sculaseră sătenii din Bunești, cu plugurile să are livezile Episcopiei”. Cercetarea făcută la fața locului de către Tudorică, căpitanul din plaiul Coziei, în 1790, consideră această acțiune ca o împotrivire pe față asupra Episcopiei și a dreptului de proprietate al acestuia față de moșie.⁷⁰ Ispravnicul de Vilcea din porunca banului de Craiova, la 26 aprilie 1790 judecă pe locuitorii din Bîrzești de pe moșia mănăstirii Bistrița, reclamați domnului că „cu obraznicie au arat și cosit livezile mănăstirii” și se hotărăște ca pe viitor să nu mai intre în moșie fără aprobarea egumenului.⁷¹ Același egumen se plînge divanului Craiovei că razeșii de la Bîrzasca „s-au făcut stăpîni pe pămîntul mănăstirii”.⁷²

Cele cîteva exemple vin să ilustreze spiritul crescînd de împotrivire contra exploatării feudale mănăstirești, dorința locuitorilor de pe moșii de a intra indiferent sub orice formă, în posesia pămîntului, pe care-l munceau de generații, credința că prin acordarea statutului de om liber nu însemna nimic fără cîștigarea dreptului de proprietar de fapt asupra moșiei.

6. *Acte de răzvrătire.* Pămîntul și libertatea au fost cele 2 preocupări de seamă în viața locuitorilor de la sate din veacurile trecute urmărite cu tenacitate prin toate mijloacele, atît pe cale legală, a înfățișării înaintea instanțelor de judecată cît și pe calea (judecății) violenței față de stăpîn, după ce se convingeau că din partea autorităților de

stat nu se mai puteau aștepta la nici un fel de dreptate pentru ceea ce ei erau convinși că li se cuvine.

O încercare de răscoală întâlnim în vara anului 1733, la sătenii din Recea, județul Vâlcea. Egumenul Ilarion al Bistriței a angajat 70 de oameni din Costești ca să cosească moșia mănăstirii de la Recea.⁷³ La câteva ore de la începerea lucrului în ziua de luni 17 iunie 1733, sătenii din Recea înarmați „cu arme și pietri în sân și prin trăiști și cu cio-mege și cu pari” sub conducerea lui popa Apostol au sărit asupra ispravnicului mănăstirii „și sa cu pietre fără nici o milă ca într-un niște dobitoace” trăgând focuri de armă după cosașii și călugării care fug. „Deci pe părintele ispravnic l-au doborât jos cu parii și i-au spart capul, iar pe părintele cliserul iarăși l-au dat jos și l-au ucis tot cu parii și cu chiloame”.

Din relatarea făcută de martori, reiese că acțiunea era îndreptată împotriva călugărilor. Conducătorul ei popa Apostol, atunci când a pus mâna pe un călugăr striga: „dați să moară!”. După ce oamenii din Costești s-au împrăștiat „iar părinții (călugării) s-au sculat amețiți cum au putut”, au încercat să-și caute salvarea prin fugă. Aceasta a determinat pe răsvrățiți să alerge după ei și să-l prindă pe cliser „în pădure” și au tăbărit popa Apostol „cu alți 4 inși pe dînsul cu chiloamele și cu pari și se suiră pe pieptu-i și-l ucidea și gîndind ei că au murit i-au tras și cizmele și ciorapii din picioare și i-au luat și potcapetul din cap”. S-a ajuns pînă acolo încît unul din răsvrățiți a propus să-i dea foc, după ce „a tras un pistol”, însă considerîndu-l mort i-au aruncat potcapetul înapoi. Tot din această mărturie se constată că țăranii din Recea în afară de pietre, pari și pistoale au mai avut și săbii și lăncii, cu care au distrus toate proviziile adunate de mănăstire drept hrană pentru cosași. Acțiunea se încheie prin alungarea de pe moșie a locuitorilor din Costești și „pe care cum îi ajungea le sfărîma costele și le-au frînt mîinile și tot cu pietre (ii) ucidea”. Această acțiune revoluționară a sătenilor din Recea împotriva exploatării monahale feudale tocmai în anii dinaintea reformei, arată strînsa legătură dintre aceste mișcări și necesitatea unor acțiuni de reformă ale domniei.

La 17 ianuarie 1743 locuitorii din Ocnele Mari sînt muștrați de domnie, deoarece împotrivindu-se „s-au sculat cu gînceavă, de ați bătut pe călugărașul ce a fost rînduit să strîngă vinăriciul de către mănăstirea Bistrița”.⁷⁴

Folosirea robilor țigani de către mănăstire, ca instrumente repressive împotriva locuitorilor de pe moșii duce la o împotrivire fățișe a acestora împotriva lor. La 16 ianuarie 1756, egumenul de la Arnota se plînge domnului de atitudinea sătenilor de pe moșiile mănăstirii care s-au răzbunat „față de țigani, pe care atunci cînd îi prind îi bat și-i frămîntă”, sătenii zicînd: „călugări și țigani să nu vază în ochi”.⁷⁵

Locuitorii din Valdeii „s-au sculat în 1777 de au bătut niște ungureni”, care pășteau în munți oile mănăstirii Bistrița, pe un om trimis să taie lemne pentru o casă și pe un „călugăraș stupar”, căruia i-au spus că nu are ce căuta acolo, fiind moșia lor și nu a mănăstirii.⁷⁶

În 1785 egumenul mănăstirii Bistrița se plînge împotriva locuitorilor din Costești, care „au dat foc la finețe și la porumbarul mănăstirii”.⁷⁷

Starea de spirit a populației se poate desprinde și din plîngerea episcopului Rimnicului din 1790 către boierii ispravnici, împotriva locuitorilor din Bunești care nu dau dijma decît forțați de „mumbașir și slujitorii isprăvnicești, însă nici obicinuita clacă nu și-o fac, împotrivindu-să isprăvnicelului... cu felul de zurbale și cu ciomege și cu laude a-l omori pînă în vara trecută l-au bătut și pă isprăvnicel și pă slujitorul de scaun... acum nu conținesc făcînd pricină oamenilor... încă sînt 2 ani de n-au dat nici otaștina după obicei”.⁷⁸

Istoria secolului al XVIII-lea este dominată de o parte de lupta țăranilor împotriva stăpînilor de moșii laici sau clerici și a statului, luptă a cărei formă principală era fuga în masă și pe de altă parte de încercările stăpînirii de a menține dominația exploatatorilor prin reforme sociale mai ales prin reglementarea clăcii. Aceasta oferă posibilitatea de a organiza aspru munca clăcașului, potrivit interesului stăpînului de moșie; prestațiile în muncă fiind executate pe rezerva mănăstirii sub supravegherea oamenilor egumenului.

Reformele lui Constantin Mavrocordat erau cerute de realizarea unei evidențe a populației țării și recuperarea de către visteria țării a contribuabililor scutiți în favoarea stăpînilor de pămînt sau a celor ținuți abuziv. Aceste măsuri agrare nu urmăreau să priveze pe stăpînii de pămînt de fundamentul economic al puerii ci numai să mențină exigențele lor la limitele stabilite de urbariile domnești.⁷⁹

Domnii fanarioți nu au schimbat principiile reformei lui Constantin Mavrocordat, obligațiile de clacă scad în ciuda eforturilor susținute ale marilor feudali laici și clerici ca urmare a împotrivirii dîrze a țăranimii în fața exploatării. Nu numai fuga masivă ci și nesupunerea la lucru au fost armele de luptă ale țăranimii ci și încercările de participare la răscoală ale acestora.

BIBLIOGRAFIE

1. Arh. St. Buc., M-rea Hurez, pachet I, doc. 65
2. Arh. St. Buc., ms. 5, f. 226—227
3. Idem, p. 236
4. Arh. St. Vilcea, ms. 86, f. 33 v — 34 v
5. Idem ms. 1. c. 83
6. Arh. St. Buc., M-rea Arnota, pachet IV, doc. 9
7. Arh. St. Buc., M-rea Hurez, pachet I, doc. 65
8. Arh. St. Buc., M-rea Bistrița, pachet LXI, doc. 14
9. *Documente privind relațiile din veacul al XVIII-lea, vol. I. Țara Românească*, București 1961, p. 247—248 (prescurtat DRA)
10. Idem, p. 364
11. Arh. St. Buc., ms. 193, f. 116—116 v
12. Arh. St. Vilcea, M-rea Bistrița, ms. 148, f. 134 v. În Vaideei au fost 3 cătune: Vaideei, Cîndoi și Florești.
13. Arh. St. Vilcea, M-rea Bistrița, ms. 148, f. 137
14. Idem, p. 140
15. Idem p. 146, Nedelco dă la 28.12.1681, un înscris m-rîi Bistrița pentru că a pierdut zapisul cu care a cumpărat Florești.
16. Arh. St. Vilcea, M-rea Bistrița, ms. 148, f. 137 în sec. al XVIII-lea, M-rea Bistrița după lungi și costisitoare procese pentru stăpînirea munților din Vaideei.
17. Idem, f. 145
18. Idem, f. 148
19. Idem, f. 155

20. Idem, f. 155—155 v
21. D.R.A., p. 624—625
22. Idem, p. 705
23. Arh. St. Buc., M-rea Arnota, ms. 717, f. 23 v
24. Idem, ms. 185, f. 5 v — 6
25. Arh. St. Vilcea, ms. 149, f. 183
26. Arh. St. Buc., M-rea Arnota, pachet XVIII, doc. 95
27. Arh. St. Buc., Schitul dintr-un lemn, p. XLIII, doc. 6
28. Arh. St. Buc., ms. 193, f. 105 c — 106 v
29. D.R.A., p. 369
30. Arh. St. Buc., M-rea Arnota, pachet XVIII, doc. 111
31. F. Constantiniu, *Relațiile agrare din Țara Românească în sec. al XVIII-lea*, Ed. Acad. R.S.R., București, 1972
32. Arh. St. Vilcea, ms. 149, f. 210 v
33. Arh. St. Buc., M-rea Hurez, ms. 235, f. 3
34. D.R.A., p. 721—722
35. Arh. St. Buc., ms. 148, f. 139 v
36. Arh. St. Buc., M-rea Bistrița, pachet LXII, doc. 156
37. D.R.A., p. 279
38. Arh. St. Buc., M-rea Bistrița, pachet LXI, doc. 30
39. Arh. St. Buc., M-rea Arnota, pachet XVIII, doc. 124
40. Arh. St. Buc., ms. 193, f. 113 v — 114
41. Idem, f. 114
42. Arh. St. Buc., M-rea Bistrița, pachet LXII, doc. 172
43. Idem, ms. 193, f. 120 — 120 v
44. Idem, pachet LXII, doc. 156
45. Idem, pachet XIX, doc. 102
46. Idem, M-rea Bistrița, pachet LXI, doc. 44
47. Idem, Ms. f. 391 v — 392 v
48. D.R.A., p. 576—577
49. Idem, M-rea Hurez, pachet XIX, doc. 94
50. Arh. St. Buc., ms. 443, f. 213 v
51. D.R.A., p. 287—288
52. D.R.A., p. 356
53. Ibidem
54. Idem, p. 393
55. Ariadna Camariano-Cioran, *Rapoartele inedite ale capuchehaielor lui Constantin Mavrocordat (august 1741 — decembrie 1742)*, în *Studii XIV*, 1861, nr. 4, p. 965
56. D.R.A., p. 453
57. Ibidem
58. Idem, p. 313
59. Arh. St. Buc., M-rea Arnota, pachet XVIII, doc. 106
60. Ibidem
61. Idem, pachet IV, doc. 11
62. Idem, pachet XVIII, doc. 118
63. Ibidem
64. Idem, doc. 122
65. Idem, pachet IV, doc. 19
66. Bulat G. T. *Contribuții documentare la Istoria Olteniei sec., XVI, XVII și XVIII*, Rm. Vilcea, 1925, p. 45
67. Idem, p. 47
68. G. T. Bulat, *op. cit.*, p. 52
69. Idem, p. 53
70. Arh. St. Buc., M-rea Bistrița, pachet III, doc. 89
71. Idem, doc. 57
72. Idem, ms. 192, f. 379 v — 380
73. Idem, M-rea Bistrița, pachet LXVIII, doc. 247
74. Idem, M-rea Arnota, pachet XVIII, doc. 247
75. Arh. St. Buc., M-rea Bistrița, pachet LXII, doc. 157
76. Arh. St. Buc., ms. 193, f. 116 v — 118
77. G. T. Bulat, *op. cit.*, p. 51
78. Fl. Constantiniu, *op. cit.*, p. 205